

főként az akadémiai hálózat könyvtárai használják, de közművelődési és felsőoktatási könyvtárakban is megtalálható.

A legszélesebb körben a *Kínai Könyvtári Osztályozást* használják, amelyet 1975-ben adtak ki, majd második korszerűsített kiadása 1980-ban látott napvilágot; harmadik revideált kiadása előkészítés alatt áll. A táblázatai kidolgozásában a pekingi könyvtár szakértőin kívül 35 más könyvtár és könyvtáros iskola vett részt. Ugyanebben az időben egy részletezőbb változata is elkészült (*Kínai Dokumentációs Osztályozás*), s egy rövidített változata is forgalomba került. A Kínai Könyvtári Osztályozás előkészületben lévő harmadik kiadását kínai állami szabványnak szánják. Lényegében enumeratív jellegű osztályozási rendszer, de számos flexibilis és szintetikus lehetőséggel. 22 főosztálya 5 nagy fejezetben helyez-

kedik el. (Ezeket a tanulmány közli.) A főosztályokat A/Z betűkkel jelölik. (A latin betűs főosztályok közül pl. a T betű a technológia osztályának jele; a második betűjel a diszciplínát jelöli, pl. TP automatizálás, számítástechnika.) A második kiadás 25 000 tételt tartalmaz. (A rövidített táblázat csak 3000-et, de a Kínai Dokumentációs Osztályozás 40 000 tételt.) Az osztályozási rendszer a clusterezés lehetőségével is él, amelyben *Brown* osztályozásának (Subject Classification) hatása is felismerhető.

/ZENG, L.: An introduction to thesauri and classification systems in the People's Republic of China. = *International Classification*, 13. köt. 1. sz. 1986. p. 24–28./

(Babiczy Béla)

Felhívjuk olvasóink szíves figyelmét, hogy az alább ismertetett cikkben folyóiratunk, a *Tudományos és Műszaki Tájékoztatás* is szerepel, az online információkeresés vezető folyóiratai közé sorolva.

— A szerk.

A Lotus 1–2–3 program online keresési eredményeinek grafikus ábrázolása

A Lotus 1–2–3 program alkalmas online megkeresett adatokból grafikonok szerkesztésére, mikroszámítógép segítségével. A nyers adatokat a program ún. *letöltött* (downloaded) online keresési eredményekből veszi ki úgy, hogy a szöveges állományokat a program közvetlenül saját adatlapjára viszi be. (A letöltés azt jelenti, hogy a távoli számítógépeken tárolt nagy adatbázisok egyes részleteit saját mikroszámítógépünkbe "töltjük át", hogy ott manipulálhassuk őket, jelen esetben grafikonokat készítsünk a letöltött állományokból.)

A grafikonkészítéshez három lépés szükséges. Az első az *adatbázis meghatározott szempontok szerinti részének letöltése saját állományba*. A következő lépés a *letöltött állomány definiálása és bevitel* a Lotus 1–2–3 adatlapra, amely a képernyőn kívánság szerint javítható, szerkeszthető. A harmadik lépés az adatlapokon levő állományból *grafikonok szerkesztése*, melynek során a felhasználó választhatja meg — egy menü segítségével —, hogy mely adatok között kíván grafikus összefüggést ábrázolni.

A módszer bibliometriai alkalmazása

Gyakran felmerülő kérdés, hogy valamely szakterületen melyek a legfontosabb folyóiratok. Erre a feladatra olyan online keresést célszerű elvégezni, amelynek eredménye az adott szakterületen publikált cikkek száma folyóiratonként. Ha ez megvan, akkor a Lotus 1–2–3 programmal előállítható az elosztási görbe. Ez olyan görbe, amelynek vízszintes tengelyén ábrázolhatók a *folyóiratok neve vagy évfolyamai*, a függőleges tengelyén pedig a *publikált cikkek száma*, de mód van *folyóirat-rangsorok* felállítására is.

Az Európai Ürkutatási Ügynökség (ESA) online információszolgáltató rendszerében, az ESA/IRS-ben létezik egy speciális parancs, amely automatikusan megadja a keresőszavak előfordulási gyakoriságát az egyes rekordokban. Ezt ZOOM parancsnak nevezik, amely tetszőleges adatmezőre alkalmazható a rekordon belül, az adatmező tartalma gyakorisági rangsorának előállítására. Alkalmas például

egy adott szakterületen leggyakrabban előforduló szerzőnevek rangsorának felállítására (X ennyiszor publikált, Y annyiszor, és így tovább, a listán elől szerepel a leggyakrabban publikált szerzőnév). Hasonlóan előállítható az intézmények rangsora, a folyóiratcímek rangsora stb., ha a kívánt szakterületet deskriptorokkal, kódokkal stb. határozzuk meg.

Példa: az online információkeresés bibliometriája

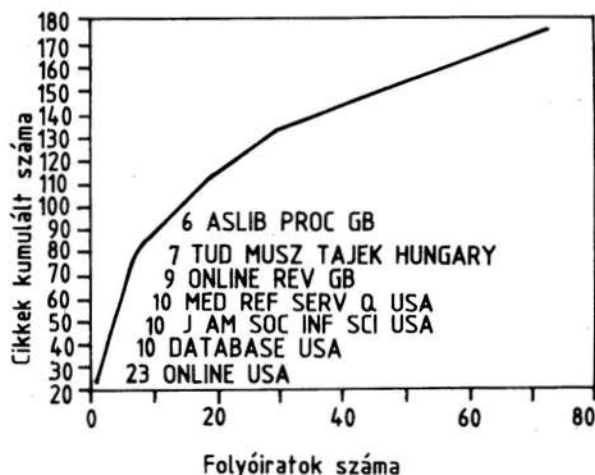
Az ESA/IRS rendszer ZOOM parancsával és a Lotus 1-2-3 programmal megszerkesztettük az online információkeresés mint szakterület vezető folyóiratainak rangsorát, majd grafikonját. Erre az INSPEC adatbázist használtuk. 1984-re korlátozva megkerestük benne azoknak a cikkeknek a számát, amelyek rekordjában az *információ-visszakeresés* és az *online* kulcsszavak együtt előfordultak. A ZOOM parancs a Folyóirat címe adatmezőre vonatkozó gyakorisági rangsort állítottunk elő, mely az 1. táblázatban látható.

1. táblázat

Az online információkereséssel foglalkozó legtöbb cikket publikáló folyóiratok jegyzéke (1984, INSPEC adatbázis)

Cikkek száma	Folyóirat rövidített neve és ország
23	ONLINE USA
10	DATABASE USA
10	J AM SOC INF SCI USA
10	MED REF SERV Q USA
9	ONLINE REV GB
7	TUD MUSZ TAJEK HUNGARY
6	ASLIB PROC GB
5	INF SERV USE NETHERLANDS
4	LASIE AUSTRALIA
3	CESK INF TEOR PRAXE CZECHOSLOVAKIA
3	INF TECHNOL LIBR USA
3	INF TECHNOL RES DEV GB
3	J CHEM INF COMPUT SCI USA
3	J INF IMAGE MANAGE USA
3	J INF SCI I PRINC PRACT NETHERLANDS
3	TIDSKR DOK SWEDEN
3	VINE GB
⊙	
⊙	(További sorok 2 vagy 1 előfordulással)
⊙	

Ez a táblázat azt jelzi, hogy 1984-ben az USA-beli *Online* című folyóirat 23 olyan cikket tartalmazott, amelyben a két keresőszó együtt előfordul, illetve az INSPEC adatbázisban ezekkel indexelték. A rangsorban a hatodik a magyar *Tudományos és Műszaki Tájékoztatás*, az 1984-ben publikált hét releváns cikkel. A rangsor tovább is folytatódik, 2 és 1 előfordulással, ezek azonban már nem szerepelnek a táblázatban.

1. ábra Az online információkereséssel foglalkozó cikkek számának eloszlása folyóiratok szerint (1984, INSPEC adatbázis)

A szakterület vezető folyóiratai grafikusán is ábrázolhatók a Lotus 1-2-3 programmal. Az 1. ábrán látható eloszlási görbe egy *Bradford-eloszlás* mutat. Az x tengelyen a folyóiratok száma, az y tengelyen az előbbi gyakoriságok kumulált értéke, vagyis az összes cikk száma van feltüntetve. A görbéről leolvasható, hogy mintegy 10 folyóiratban kb. 80 cikk, míg 70 folyóiratban közel 180 cikk jelent meg 1984-ben az adott szakterületen, tehát a Bradford-törvényt ábrázoltuk. A program a grafikonra rányomtatja a néhány vezető folyóiratot is a bennük publikált releváns cikkek számával együtt, jelen esetben az 5-nél több cikket publikált folyóiratok nevét. Látható, hogy a TMT is köztük van.

/PERSSON, O.: Graphing online searches with Lotus 1-2-3. = Database, 9. köt. 2. sz. 1986. p. 57-59./

(Roboz Péter)